

УДК 631.151.6

Г. В. Єкель,

аспірант, Вінницький національний аграрний університет, м. Вінниця

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІНТЕГРОВАНИХ СТРУКТУР АГРОПРОМИСЛОВОГО ВИРОБНИЦТВА

G. V. Iekel,

Graduate Student, Vinnytsia National Agrarian University

THE DIRECTION OF IMPROVEMENT OF STATE REGULATION OF INTEGRATION STRUCTURE IN AGRICULTURAL PRODUCTION

У статті визначені основні напрями удосконалення державного регулювання інтегрованих структур агропромислового виробництва. Запропонована розробка та впровадження бази даних по функціонуванню інтегрованих об'єднань та Кодексу корпоративної соціальної відповідальності.

The main directions for improvement of state regulations of integration structure are defined in the article. The development and implementation of the base of data, the functioning of integrated structures, and Code of Corporate Social Responsibility are proposed.

Ключові слова: державне регулювання, закон, база даних, соціальна відповідальність.

Key words: state regulation, law, database, social responsibility, integration structure.

Постановка проблеми. Розвиток інтегрованих структур в Україні потребує використання цілого комплексу механізмів державного регулювання. Це спричинено рядом обставин: необхідністю державного посилення окремих моментів у діяльності інтегрованих груп підприємств, значною мінімізацією податкових зобов'язань холдинговими структурами, втратою надходжень до бюджету через реєстрацію компаній в офшорних зонах, відсутністю фінансування соціальної інфраструктури на селі.

Існуюче в країні державне регулювання інтегрованих структур не може забезпечити належного контролю за їх діяльністю. Наявна законодавча база по регулюванню діяльності холдингових структур не відповідає сучасним умовам господарювання. Зокрема, в існуючих нормативно-правових актах не передбачено умов утворення інтегрованих структур, не врегульовані стосунки між учасниками інтеграційного процесу та не існує дієвого механізму контролю за діяльністю агропромислових формувань. Це призводить до ряду негативних явищ в сільській місцевості: надмірній концентрації земельних угідь в межах однієї інтегрованої структури, утворенні монополій на ринку, вирощуванні монокультур, здійсненні інтенсивно-виснажливого землеробства з порушенням вимог сівозмін та раціональної структури посівів, скороченні зайнятості населення.

Державне регулювання включає закони і допоміжні інструменти, що створюються державою, направлені на суб'єктів господарських відносин з метою сприяння сталому розвитку, створення та забезпечення нормальних умов господарської діяльності в умовах перехідної економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанню правового регулювання холдингових відносин присвячені роботи таких вітчизняних науковців: В. Акопова, О. Борисова, Ю. Винслава, А. Кима, Д. Кібенко, І. Лукача, С. Павлик, К. Портного, С. Шиткіна. Разом з тим механізм державного регулювання інтегрованих структур в агропромисловому виробництві є найменш розвиненим у загальній структурі регулювання економіки. Це і зумовило актуальність вибраної теми.

Мета статті. Основна мета дослідження полягає в удосконаленні державного регулювання інтегрованих структур в агропромисловому виробництві.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Державне регулювання — це сукупність інструментів, за допомогою яких держава встановлює вимоги до підприємств і громадян. Воно включає закони, формальні і неформальні розпорядження і допоміжні правила, що встановлюються державою, а також недержавними організаціями або організаціями

саморегулювання, яким держава делегувала регуляторні повноваження. Це набір здійснюваних державними структурами заходів, направленими на контроль за поведінкою індивідів або груп.

Державне регулювання спрямовано на захист життя, здоров'я, майна, охорону довкілля, а також на встановлення способів організації чи ведення діяльності, правил ліцензування, місця і часу здійснення діяльності, обсягу випуску продукції чи надання послуг тощо. Найважливішим елементом державного регулювання є також контрольні та наглядові функції [2].

Нормативно-правовий механізм ефективного регулювання діяльності агропромислових формувань є недостатньо розвиненим в загальній структурі механізмів регулювання економіки. Основними його складовими є: конституційні норми, Господарський, Податковий та Цивільний кодекси, окремі Закони України щодо утворення та діяльності інтегрованих структур, нормотворчі акти президента України, уряду та місцевих органів влади, внутрішні установчі документи. Зазначені акти носять системний, а часто – навіть, суперечливий характер, що на практиці зменшує їх сферу впливу та викликає ряд запитань стосовно їх застосування.

Основними нормативними актами, які регулюють діяльність інтегрованих структур є Господарський кодекс України від 16.01.2003 р., Закони України “Про холдингові компанії в Україні”, “Про господарські товариства”, “Про акціонерні товариства”.

В Указі Президента України № 224 від 1994 р. “Положення про холдингові компанії, що створюються в процесі корпоратизації і приватизації”, холдингова компанія визначалася як господарюючий суб'єкт (володіє контрольними пакетами акцій інших господарюючих суб'єктів), а дочірнє підприємство – як господарюючий суб'єкт, контрольним пакетом акцій якого володіє холдингова компанія. Холдингову компанію створюють у формі ВАТ і її створення не допускається у ряді галузей, у т. ч. у виробництві і переробці сільськогосподарської продукції, по-друге, не допускається її утворення, якщо вона та її дочірні підприємства або два і більше дочірніх підприємств реалізують взаємозамінні товари (роботи, послуги) та їхня сукупна частка на відповідному загальнодержавному чи регіональному ринку > 35 % [8].

У Господарському кодексі України від 16.01.2003 р. № 436-IV холдингова компанія – публічне акціонерне товариство, яке володіє, користується, а також розпоряджається холдинговими корпоративними пакетами акцій (часток, паїв) двох або більше корпоративних підприємств (крім пакетів акцій, що перебувають у державній власності) [1].

У Законі України “Про холдингові компанії в Україні” від 15.03.2006 № 3528-4 визначено холдингову компанію як акціонерне товариство, яке володіє, користується та розпоряджається холдинговими корпоративними пакетами акцій (часток, паїв) двох або більше корпоративних підприємств, а корпоративне підприємство – вже як господарське товариство, холдинговим корпоративним пакетом акцій (часток, паїв) якого володіє, користується та розпоряджається холдингова компанія. Як бачимо, даний закон розширює можливості холдингових компаній - у порівнянні із варіантом Указом Президента № 224 холдингова компанія крім володіння контрольними пакетами акцій вже користується та розпоряджається ними, а дочірні підприємства трансформувалися у корпоративні [9].

Нині єдиного офіційного визначення агрохолдингу в Україні не існує, вищезазначений Указ Президента втратив чинність, а діяльність інтегрованих структур не достатньо врегульовується Законом України “Про холдингові компанії в Україні” від 15.03.2006 № 3528-IV.

Правовий режим створення та функціонування холдингових структур потребує існування ряду правових актів щодо діяльності інтеграційних утворень.

Необхідно розробити законопроект, який буде врегулювати створення і діяльність холдингових компаній. Основні положення його будуть наступні:

1. Визначення понять холдингова група та холдингова компанія, дочірнє підприємство.

Холдингова група – група підприємств, яка не є юридичною особою, включає в себе холдингову компанію та дочірні підприємства.

Холдингова компанія – головний суб'єкт в холдинговій групі підприємств, який через критерій контролю встановлює зв'язки з іншими учасниками групи.

В основі визначення холдингової компанії лежить критерій контролю.

Критерій контролю може проявлятися:

- через переважну участь у статутному фонді дочірніх підприємств;
- через утримання більшості голосів у органах дочірнього підприємства;
- інший спосіб передбачений законодавством.

Дочірнє підприємство – суб'єкт господарювання, який контролюється холдинговою компанією.

Контроль – можливість холдингової компанії впливати на прийняття рішень дочірніми підприємствами.

Контроль – це критерій, що розподіляє між учасниками групи функції контролюючого та підконтрольного учасника.

2. У статуті материнської компанії холдингу необхідно зазначити, що дане об'єднання – холдинг. Також, потрібно перерахувати усі дочірні компанії холдингу та зазначити частку майна, якою володіє холдинг.

Наприклад, об'єднана група підприємств “Агропродінвест” – холдинг. Склад холдингу: головне підприємство – ТОВ “Агропродінвест”, дочірні підприємства: ТОВ “ПК “Зоря Поділля”, ПрАТ “ПК” Поділля”, ТОВ “Новофастівське”, ТОВ “Вінницький комбінат хлібопродуктів № 2”.

Головне підприємство – ТОВ “Агропродінвест” володіє майном дочірніх підприємств у розмірі : 75 % ПрАТ “ПК” Поділля”, 100 % ТОВ “Новофастівське”, 100 % ТОВ “Вінницький комбінат хлібопродуктів № 2”, 75% “ПК “Зоря Поділля”.

3. У групі суб'єктів господарювання з холдинговою структурою організації головна компанія встановлює контроль за учасниками наступним чином:

- надання в оренду техніки на умовах лізингу, розрахунку по бартерним угодам або орендної плати. Бізнес-одиниці при цьому залишаються незалежними юридичними особами, однак координаційний центр визначає напрями діяльності фірми, обсяги продукції, планує розмір прибутку та здійснює його розподіл;

- при купівлі техніки та інших ресурсів, взяття під контроль можливе через закріплення холдинговою компанією права господарського відання за дочірніми підприємствами.

4. Визначення умов, при яких відбувається визнання холдингу:

- переважна участь у статутному капіталі дочірнього підприємства;
- безпосереднє управління органами холдингової компанії діяльністю дочірніх підприємств;
- укладення договору підпорядкування.

5. Визначення холдингових правовідносин.

Холдингова компанія та її дочірні підприємства володіють взаємними правами і несуть взаємні обов'язки [5, с. 68].

1.Визначення термінів.

Корпоративна соціальна відповідальність – відповідальність організації за вплив її рішень та дій на суспільство, навколишнє середовище шляхом прозорості та етичної поведінки, яка:

- сприяє сталому розвитку у т.ч. здоров'ю та добробуту суспільства;
- враховує очікування зацікавлених сторін;
- відповідає чинному законодавству, міжнародним нормам поведінки та інтегрована у діяльність організації і практикується у її відносинах [4].

Зацікавлені сторони – особи, для яких має значення застосування соціальної відповідальності акціонери, місцеві громади, держава, споживачі, клієнти, працівники корпорації.

2.Принципи КСВ:

- підзвітність - передбачає, що організація є відповідальною перед тими, на кого впливають її рішення та дії, а також перед суспільством в цілому;
- прозорість - організації слід бути прозорою у своїх рішеннях та діях, які впливають на суспільство та навколишнє середовище;
- етична поведінка - включає турботу про людей, тварин та навколишнє середовище;
- повага до інтересів зацікавлених сторін;
- повага до верховенства права [4].

Далі, беручи за основу Керівництво з соціальної відповідальності [4], необхідно описати основні положення корпоративної соціальної відповідальності за наступними напрямками: управління організацією, права людини, трудові відносини, навколишнє середовище, практики доброчесності, питання споживачів, залучення та розвиток громади.

Як доповнення до Кодексу корпоративної соціальної відповідальності пропонуємо розробити і впровадити Методику оцінки корпоративної соціальної відповідальності, за допомогою якої можна оцінити сучасний стан соціальної відповідальності українських компаній. Вона повинна включати наступні параграфи:

- оцінка управління організацією в контексті корпоративної соціальної відповідальності:

створеної системи стимулів, пов'язаних з запровадженням соціальної відповідальності на підприємстві;
ефективності використання виробничих ресурсів;

забезпечення справедливого представництва расових та етнічних груп, у т.ч. жінок на керівних посадах організації;

урівноваження потреб організації та її зацікавлених сторін: створення процесів двосторонньої комунікації з зацікавленими сторонами;

заохочування ефективної участі персоналу всіх рівнів у прийнятті організацією рішень з питань соціальної відповідальності;

урівноваження обсягу влади, відповідальності та можливостей людей, що приймають рішення від імені організації;

корпоративних цінностей організації, норм поведінки та доступності цієї інформації для зацікавлених осіб.

- оцінка прав людини:

дотримання організацією міжнародних та вітчизняних стандартів з прав людини;

запобігання ситуацій, що містять ризики для прав людини;

засобів впровадження політики прав людини в рамках організації;

політики організації щодо реагування на скарги;

недопущення дискримінації;

політики дотримання організацією громадянських та політичних прав, зокрема, свободи думки та слова;

права на працю, відсутність дитячої праці.

- оцінка трудових відносин:

правильності складання трудових договорів;

персоналу підприємства (чи не використовується праця найманих робітників);

дотримання умов праці та соціального захисту (вчасна виплата заробітної плати та інших форм компенсацій, робочий час, час відпочинку, вихідні,

дисциплінарні заходи та практики звільнення, захист материнства та питання добробуту такі як чиста питна вода, їдальні та доступ до медичних послуг);

проінформованості робітників;

захисту здоров'я та безпеки на робочому місці;

розвитку особистості та навчання на робочих місцях;

політики протидії дискримінації;

- оцінка навколишнього середовища:

використання земельних ресурсів: дотримання сівозмін, раціональної структури посівів, норм внесення добрив, рівня родючості верхнього шару ґрунту;

ведення моніторингу для визначення динаміки вмісту шкідливих речовин у ґрунті;

стану водних ресурсів, виявлення чи підприємства не забруднюють прилеглі водойми відходами виробництва;

стану атмосферного повітря - екологічний контроль атмосферного повітря на прилеглих до переробних підприємств територіях;

природно-заповідного фонду, рослинного та тваринного світу, визначення чи не зникають рідкісні види рослин і тварин із прилеглих до підприємств

територій;

динаміки вмісту шкідливих речовин у виробленій продукції;

інтенсивності ерозійних процесів;

заходів, спрямованих на пом'якшення впливу від зміни клімату та пристосування до нових умов господарювання;

можливостей підприємства заощадити кошти шляхом зменшення впливу на довкілля, наприклад, через переробку відходів виробництва, зменшення обсягів

споживання електроенергії, попередження забруднення;

врахування потенційного впливу на навколишнє середовище при розробці нового продукту;

- оцінка організації щодо практики доброчесності:

протидії корупції;
 підтримки державної політики;
 справедливої конкуренції;
 дотримання компанією чесного виконання умов контрактів, зобов'язань, угод, реклами;
 взаємодії зі споживачами (ведення діалогу зі споживачами, реакція на скарги);
 дотримання та впровадження політики соціальної відповідальності в організації;
 - оцінка ставлення до споживачів, дотримання:
 стандартів якості продукції;
 екологічних вимог виробництва;
 захисту здоров'я і безпеки споживача;
 чесного маркетингу, контрактних практик;
 споживчого обслуговування, підтримки, процедури оскарження та вирішення суперечок;
 післяпродажних зобов'язань, маркування продукції;
 захисту даних про споживачів і конфіденційності;
 - оцінка залучення до співпраці та розвитку громади:
 систематичності консультацій з представницькими суспільними групами у визначенні пріоритетів соціальних інвестицій і суспільного розвитку;
 участі в місцевих асоціаціях;
 підтримки прозорих стосунків з посадовими особами місцевого управління і політичними представниками;
 створення зайнятості місцевих громад;
 безпечного доступу до сучасної технології;
 запровадження та підтримка соціальних програм розвитку направлених на здоров'я громадян;
 програм професійного навчання;
 ведення відкритого діалогу з місцевою громадою щодо негативних явищ, які виникають під час роботи підприємства;
 роботи підприємства, направленої на принесення прибутку місцевій громаді;
 здійснення закупівель в межах місцевої громади;
 виділення коштів на будівництво та реконструкцію об'єктів соціальної сфери:
 житлово-комунального господарства (гуртожитків для працівників, водогонів, об'єктів газопостачання);
 охорони здоров'я, фізичної культури й соціального забезпечення (фельдшерсько-акушерських пунктів, поліклінік, станцій швидкої допомоги, спортивних залів, будинків для літніх);

народної освіти (дитячих садків, шкіл, дитячих будинків, дитячих майданчиків, технікумів, професійних училищ);
 культури та мистецтва (будинків культури, будинків художнього виховання дітей, клубів, бібліотек);
 церков, закладів громадського харчування, поштового відділення, громадських організацій.

Соціальна відповідальність формує ділову репутацію компанії, створює сприятливий імідж серед заінтересованих учасників. Тому, пропонуємо ввести контроль державними органами за дотриманням соціальної відповідальності холдингів. Для цього в управлінні статистики або агропромислового розвитку необхідно створити відділ, який буде займатися моніторингом за діяльністю вертикально-інтегрованих структур.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Здійснення запропонованого комплексу заходів налагодить та підвищить ефективність роботи державних органів у сфері інтеграційних процесів.

Проведення моніторингу діяльності інтегрованих структур, запропоноване автором, дозволяє не допустити утворення монополій на ринку, та запобігти надмірній концентрації земельних ресурсів в межах однієї інтегрованої структури.

Запропонована база даних по функціонуванню інтегрованих структур надасть змогу контролювати дотриманням антимонопольного законодавства при придбанні часток (акцій, паїв), активів господарських товариств та підприємств інтегрованими структурами, при здійсненні господарської діяльності підприємцями. Впровадження Кодексу корпоративної соціальної відповідальності знизить соціальну напругу на селі та допоможе вирішити питання зайнятості населення.

Перспективним напрямом подальших досліджень вважаємо розробку системи показників для Методики оцінки корпоративної соціальної відповідальності.

Список використаних джерел

1. Господарський кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=436-15>.
2. Державне регулювання: матеріал з Вікіпедії — вільної енциклопедії. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://uk.wikipedia.org/wiki/>
3. Звіт про діяльність ННЦ ІАЕ за 2011 р.
4. Керівництво з соціальної відповідальності: проект міжнародного стандарту ISO/DIS 26000 від 14-02-2010 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.iso.org.
5. Лукач І.В. Правове становище холдингових компаній: монографія — К.: Юрінком Інтер, 2008.—240с.
6. Посібник із КСВ. Базова інформація з корпоративної соціальної відповідальності /Кол. автор.: Лазоренко О., Колишко Р., та ін. – К.: Видавництво «Енергія», 2008 – 96 с.
7. Про захист економічної конкуренції: Закон України від 11.01.2001 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : № 2210-III zakon.rada.gov.ua/go/2210-14
8. Про холдингові компанії, що створюються в процесі корпоративізації та приватизації : Указ Президента України від 11.05.1994 р. № 224/94 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=224%2F94>.
9. Про холдингові компанії в Україні : Закон України від 15.03.2006 р. № 3528-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.zakon.rada.gov.ua>

/cgibin/laws/main.cgi?nreg=3528-15.

Стаття надійшла до редакції 16.04.2013 р.

ТОВ "ДКС Центр"